

Království trpaslíků a biochemie, *případně další vědecké i fantazijní obory*

Hned na začátku se upřímně vyznávám z lásky k malým mužičkům, které jsou i vám obecně známi, tedy k trpaslíkům, zejména těm zahradním. Pravda je, že jsem svou lásku k nim poměrně dlouho tajila, protože ani já jsem se nechtěla stát terčem posměchu všech učených kolegů jen proto, že zbožňuji kýč. Ale co je vlastně kýč, že? A tak až ve zralém věku, a poté, co jsem napsala třináct odborných knih, jsem se osmělila. Úsměvné překvapení nastalo hned, když jsem zavítala do knihovny a chtěla najít alespoň nějakou spřízněnou duši v podobě autora, který o trpaslících třeba něco napsal.

Odborných i fantazijních knih o trpaslících je totiž tolik, že je nejen nelze všechny přečíst, ale jejich počet lze nepochybně srovnávat s literaturou řádných vědních oborů. A tak jsem se rozhodla, že alespoň z částí materiálů seznámím širokou veřejnost, neboť předpokládám, že i u nás existují milovníci a příznivci trpaslíků, kteří se zatím skrývají, protože se podobně, jako já kdysi, obávají posměchu.

I biochemici by měli vědět, že se v České republice v roce 2004 konal Rok trpaslíka, a to z iniciativy historika Václava Houfka z Muzea v Ústí nad Labem. Součástí velkoryse pojatých akcí se konala i vědecká konference, na které byl založen nový vědní obor, totiž česká cverkologie /od něm. Der Zwerg = trpaslík/. Kdo nevěří, necht' si opatří příslušný sborník, který pod názvem Trpaslík v evropské kultuře právě vyšel. Vydal ho Ústav slovanské germánských studií /Univerzita J. E. Pur-

kyně 2005/, což nepřekvapuje, protože trpaslík je především německý fenomén.

Vzhledem k uvedeným skutečnostem lze předpokládat, že bude třeba etablovat i oborové studium, tedy biochemickou cverkologii, protože lidstvo dosud neví, jaké hodnoty biochemických vyšetření se vyskytují u trpaslíků a rovněž není známo, co dělat, neodpovídají-li uznávané normě. Z odborné literatury zahraniční provenience se k somatickým a psychickým nemocem trpaslíků vyjádřilo jen několik sta-

tečných lékařů a vědců. Zajímavé je, že kromě ortopedů, kteří si povšimli zátěže, kterou musí snášet kosterní a svalový aparát převážně stojících trpaslíků, se ke zdravotnímu stavu trpaslíků podrobně vyjádřili stomatologové. V této souvislosti je potěšitelné, že symbolem Německé stomatologické komory se stal speciální a v Čechách na zakázku zhotovený trpaslík, který v ruce symbolicky třímá stomatologické zrcátko. Co se týče psychické pohody Sněhurky, pak je pokus Jana Vodňanské-

ho, který se věnoval dotyčně královně trpaslíků z psychoanalytického hlediska, ojedinělým a úctyhodným činem. Případné kandidáty na psychiatrickou diagnózu lze uklidnit, protože psychiatři všech zemí považují trpaslíky výhradně za kladné bytosti a jejich přítomnost v duších pacientů není překážkou úspěšné léčby, nýbrž naopak.

Samozřejmě, že se trpaslíci těší tradiční pozornosti etnologů, etnografů a historiků, ale ovšem i básníků, spisovatelů, hudebníků a výtvarníků. O jejich objevech, názorech i současných fantaziích je moje nejnovější kniha, kterou pod názvem **Můj král trpaslíků, jeho bratři ze zahrad a cverkologie - první vědecká nauka o nich**, vydává pražské nakladatelství zdravotnické /!/ literatury Galén.

ukázka z knihy:

ČÍM STUŇOU

Lékařství je seriózní věda a lékaři jsou ve směř věžené bytosti. Nesluší se tedy, aby si z nich kdokoliv dělal legraci, uvážíme-li navíc, že je každý z nás už někdy navštívil a s přibývajícím věkem je každý bude ještě nejméně jednou nutně potřebovat. Z toho všeho ale neplyne, že by lékaři museli být nutně jen studení patroni věnující se od rána do večera své chladné vědě a navýsost odpovědnému povolání. Naopak, aby lékaři mohli dnes a denně pečlivě léčit své nemocné, potřebují se občas také pobavit a do sytosti zasmát. Někteří, a to je pro nás podstatné, se skvěle baví právě díky trpaslíkům. Prokazatelně víme, že dva významní lékaři dokonce vyhověli prosbě Fritze Friedmanna a vypracovali zprávu o nemocech trpaslíků z hlediska svých oborů. Celkem pochopitelně byl jedním z lékařů **ortoped Robert Graf**, který zdůraznil zejména dvě nozologické jednotky týkající se onemocnění pohybového aparátu trpaslíků. Ti totiž, protože stále stojí, nejčastěji onemocní buď nemocí odborně nazvanou **lumbalgia nanologica simplex** (LNS), nebo chorobou **nanoalgia lumbovertebralis** (NALC). V případě první choroby, která postihuje křížovou oblast páteře, se symptomy ohlašují ihned a diferenciálně diagnostickou známkou je, že trpaslík například upustí kárku či jiné jemu vlastní nářadí. V případě druhé choroby, jejíž podstatou je syndrom červené čepič-

ky, se výrazné bolesti dostávají postupně a typický je nepříjemně pociťovaný tlak v horním pletenci ramenním, který zasahuje i oblast hrudní páteře. Značnou a přitěžující komplikací je ztráta červené čepičky, například odfouknutím. Trpaslík také trpí nestabilitou a vrtkavostí a nemůže pak stát. Bedlivý lékař samozřejmě navrhl i účinné způsoby léčby. V prvním případě je nutné trpaslíka přenést na místo, kde je teplo a kde je možnost pobytu na lůžku (maximálně 10-14 dní), dále musí být zajištěny teplé zábaly, dieta a samozřejmě prášky proti bolesti. Prognóza je příznivá, trpaslík se zpravidla uzdraví do tří týdnů. V druhém případě je léčba náročnější a lékař doporučuje intramuskulární aplikaci nesteroidních antirevmatik, později jejich perorální podávání. Nezbytnou podmínkou úspěšného léčení je vstřícné ošetřování.

Vzhledem k tomu, že trpaslíci prakticky stále stojí, a to ještě ke všemu na jednom místě, mohou výrazně často trpět „**neškodným platfusem**“, tedy bolestmi, které způsobují ploché nohy. Citovaný pramen uvádí, že byla specifikována speciální diagnostická jednotka, totiž **Zwergenplattfuss** neboli **pes planus nanologicus**. Léčba je podobná jako u lidí, tedy především změna stávající a většinou nevyhovující obuvi za obuv plně vhodnou.

Druhým odvážným lékařem, který popsal některé choroby trpaslíků, byl **zubař Michael Speich**. Ten si povšiml dosud neznámého vztahu, totiž závislosti výskytu **parodontózy**, případně jiných závažných onemocnění dutiny ústní, na programovém obsahu televize. Uvedl kazuistiku 50letého trpaslíka, který celoživotně a velmi pečlivě pečoval o svůj chrup a musel vyhledat specialistu v oboru stomatologie poté, kdy shlédl dramatický televizní pořad s depresivními důsledky. Obecně platí, že někteří trpaslíci reagují na nevhodné pořady zvýšeným výskytem parodontózy, některým dokonce vypadnou zoubky. Trpaslíci nemohou jednoduše přepnout kanál na pořad s optimističtějším obsahem, protože jim to neumožňuje jejich poloha vestoje. Vzhledem k tomu, že stres má vliv i na dekompenzaci imunitního systému a na vznik nebo progresi alergických onemocnění, radí lékaři i kolegům z jiných oborů, jak si mají počínat, až se některý z trpaslíků dostaví do jejich ordinace. Vedoucím pracovníkům televizních stanic má

pak za zlé, že dosud neoznačují filmy na přípustné a rizikové pro diváky z řad trpaslíků.

Zubní lékaři mají k trpaslíkům patrně nejnějnější a nejvšejší vztah ze všech lékařů na světě. Novinářka **Dana Frantálová** totiž zaznamenala výpověď **Zdeňka Albrechta**, majitele české firmy, která vyrábí ve Zdikově i zcela zvláštní trpaslíky. Ti jsou netypicky modrobíle oblečení a místo klasického nářadí „**drží v jedné ruce ohromný zub, ve druhé mají kulaté zrcátko**“. Jak pravil majitel, uvedené trpaslíky „si objednala Německá stomatologická komora. Sami si nechali udělat formu, kterou máme uloženou. Pro nikoho jiného tenhle typ nesmíme vyrobit. Až je prodají, dodáme další!“ Výrobce neuvedl, kam si němečtí stomatologové trpaslíky dávají, ale lze předpokládat, že **trpaslík stomatologický** se nehodí do zahrádky, leda jako reklama před privátní ordinaci dobrého zubaře. Vhodnější umístění je přímo v ordinaci, kde zejména děti pak lépe snášejí nepříjemné výkony, když jejich pozornost patří trpaslíkovi.

Trpaslíci mohou skutečně stonat, ale jejich **Sněhurka může naopak „léčit“ lidi, kteří trpí poruchami spánku**. Dne 11. 11. 2004 zveřejnil populární český deník Blesk pozoruhodnou zprávu, a sice informaci o mimořádném šlechtitelském výsledku. „Vypěstovali Sněhurčino jablko!“ hlásá titulke článku, ve kterém se čtenář dozvídá, že odborníci z oboru genového inženýrství v německém Pillnitzu vypěstovali pod vedením doktora Volkharda Netze speciální „**uspávací jablko**“. Chroničtí nespavci mají naději na klidný a slastný spánek. „Po tomhle jablíčku budete spát jako Sněhurka. Jen s tím rozdílem, že nemusíte dlouhá léta čekat na probuzení z věčného spánku polibkem od prince, ale vyskočíte z postele svěží a odpočatí.“

Čeští lékaři zatím veřejně neprojevují ani svou lásku k trpaslíkům, ani starost o jejich zdraví. Existují však statečné výjimky. Jeden pražský internista zcela mimo kontext svých racionálních úvah o gigantismu u lidí uvažoval o velikosti nosu trpaslíků a děsil se představou, že by jim mohl z nějakých nejasných příčin „vyrůst a zmohutnět“. Patrně neměl na mysli ty děje, kdy je pohádkový hrdina potrestán nadměrným růstem nosu za to, že lže. Přesto naznačil, že důsledky takového jevu by byly pro trpaslíky zničující. Velký a ze-

jména převeliký nos by změnil základní statiku trpaslíka, který by pak mohl upadnout a zaujmout neestetickou a hanebnou pozici s nosem v kypré zemi. Také známý pražský gynekolog a porodník **Antonín Doležal** přispěchal s pověstnou troškou do mlýna. Vzpomněl si totiž na to, že „Na trpasličí foniatrii museli ráčkující trpasličí školáci rychle odříkávat: Trpaslíček trnky sbírá, na trní je nese, trpaslice strdí sbírá, rododendronem třese.“ Je ovšem záhadou, kde dotyčný porodník získal informaci o existenci trpasličí foniatrie, nemluvě o tom, že nesdělil, zda foniatrem byl trpaslík nebo lékař lidí. V druhém případě by bylo nutné prozkoumat, jak se stalo, že právě k lékařům-foniatrům mají trpasličí

takovou důvěru, že na ně, jinak mlčenliví, hovoří jasnou řečí. Také problematika trpaslíků-školáků je pozoruhodná, patrně se jedná o nějaké ukryvané školství. Za pozornost stojí i slovní obrat „trpaslice strdí sbírá“, který vypovídá o existenci ženského elementu v trpasličím mužském světě. Buď jak buď, pěkná říkanka by mohla dobře posloužit malým dětem, kteří pod dohledem logopedů trénují dosud nezvládnutou hlásku R.

Když jsem s redaktorkou českého rozhlasu Jindrou Jarošovou v roce 1992 odvyšila jednu z krátkých epizod ze života trpaslíků zahradičů, reagovali posluchači zcela spontánně a v hojném počtu telefonicky sdělovali své unikátní a dosud ne-

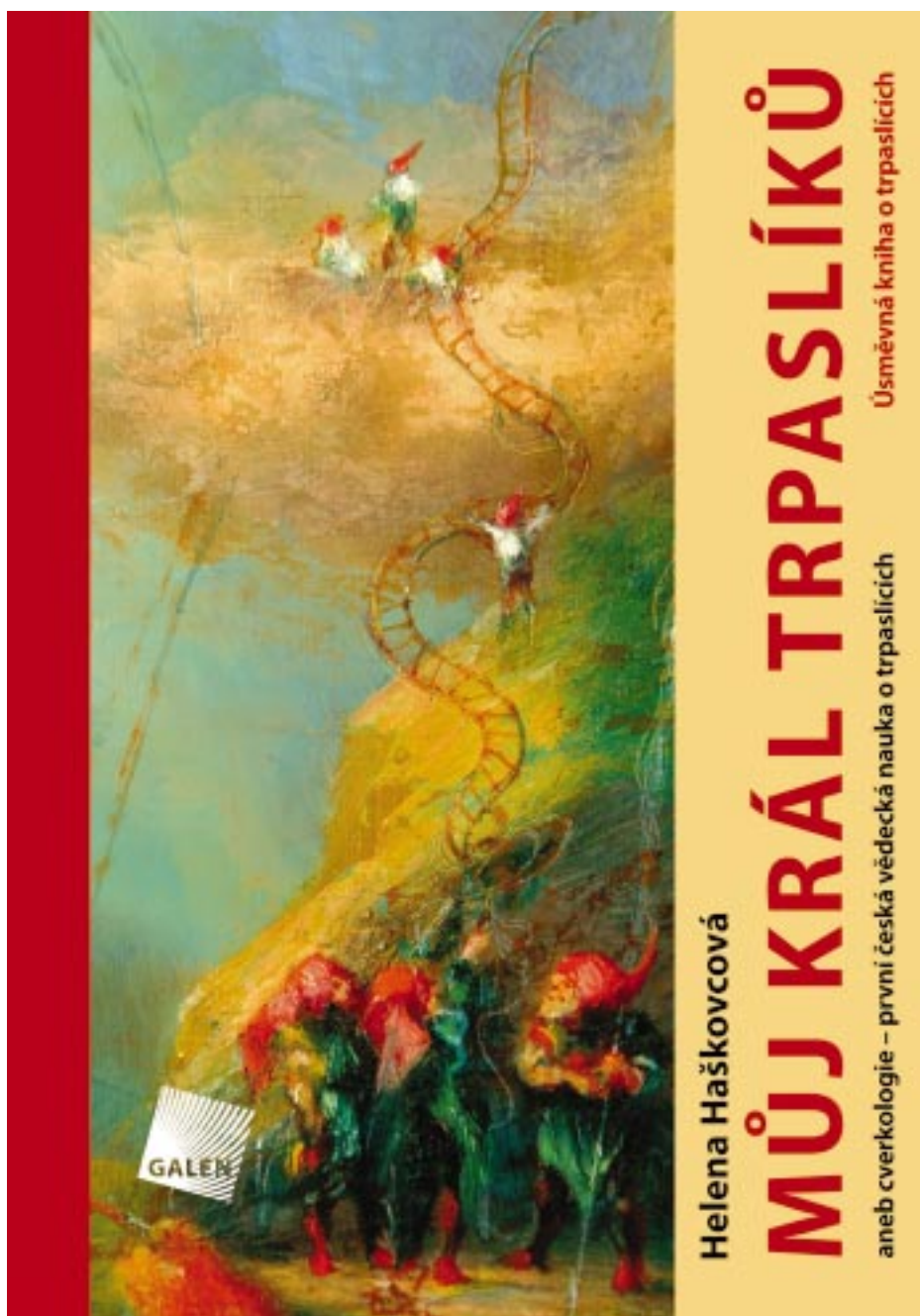
zveřejněné zkušenosti. Ozvala se i lékařka, která svého času působila na pražské Neurologické klinice Všeobecné fakultní nemocnice v Praze. Vypověděla, že se vždy všichni lékaři a sestry, kteří měli službu na Štědrý den, snažili povzbudit náladu malých pacientů, kteří nemohli být propuštěni k štědrovečerní večeři ani k vánočnímu stromečku domů. Jistou dobu se tedy na Štědrý den všichni členové pravidelné vizity oblékli tak, aby dětem připomínali pohádkové bytosti. V rámci této originální tradice se jednoho Štědrého dne objevili v dětských nemocničních pokojích jako Sněhurka a sedm trpaslíků a získali nesmírný obdiv dětských pacientů. Není známo, že by se podobná akce na jmenované klinice opakovala.

V současné době lze na **Vyšší zdravotnické škole v Plzni**, jako na jediném místě v republice, studovat akreditovaný studijní program **Herní terapeut**. Předpokládám, že by bylo vhodné zařadit do příslušných studijních osnov i informace o počinech personálu pražské neurologické kliniky a doporučit, aby si studenti v rámci praxe vyzkoušeli též roli Sněhurky a jejích trpaslíků.

Trpasličí důsledky některých lidských činností snášejí tak špatně, že mohou i onemocnět. V rámci objektivity je třeba doplnit, že zcela výjimečně může být trpaslík naopak nebezpečný člověku. Bedlivá **Česká obchodní inspekce**, která kontrolovala bezpečnost zejména elektrických spotřebičů prodávaných na trzích, konstatovala jejich vysokou, přesně 80% závadnost. Mezi celou řadou rizikových výrobků, které mohou ohrozit zdraví člověka, našla i jeden druh trpaslíka. S lítostí cituji jejich konstatování: „Nebezpečná je pro lidské zdraví také postavička trpaslíka s lucernou kvůli možnému úrazu elektrickým proudem.“ Takový trpaslík by měl být neodkladně odstraněn z prodeje, a to ze dvou základních důvodů: aby nezranil a aby nebyl neoprávněně a bez vlastního přičinění zcela zbytečně označován za reprezentanta nebezpečí, které čeká na koupěchtivé občany.

TRAPNÁ NEMOC

O některých nemocech lidí se nemluví, nýbrž zarytě mlčí. Patří k nim zejména **sexuálně přenosné choroby**, tedy i syfilis neboli lues, česky příjice. Profesor gyne-

kologie a porodnictví **Antonín Doležal** ve svém půvabném slovníčku s názvem **Lékařský slang a úsloví** píše, že uvedenou nemoc popsal již italský lékař a básník Girolamo Fracastoro, který žil v letech 1478-1553. Zajímavý je vznik názvu obávané nemoci. V Doležalově slovníčku se s odkazem na původní zdroj dočteme, že byl „pastýř dobytka jménem Syphilus potrestán za urážku Apollona ošklivou nákazou s vředy, boláky, bolestmi údů“. Dnes víme, že obávanou nemoc, která je buď vrozená, nebo častěji získaná, způsobuje mikroorganismus *Treponema pallidum*. Nejčastěji jsou, resp. byli oběťmi nemoci muži, kteří si „zašpásovali“ s nakaženou ženou. Dotyční pak trpěli „jako psi“ a styděli se nejen za nemoc, ale i za to, že se zapletli s povětrnou krasavicí. Syfilis byla kdysi velmi rozšířená, obávaná a nezdělaná a smrtelná nemoc. Pokud se o ní vůbec na veřejnosti hovořilo, pak se kupodivu používaly názvy poetické. Pojmovým ekvivalentem syfilis byla totiž většinou nemoc neapolská, francouzská, kastilská nebo polská. No dobře, řeknete si, ale co to má společného s trpaslíky? Až donedávna jsem byla přesvědčena, že zholdera nic. Ted

vím, a také prozradím, že souvislost tu existuje.

Náhoda tomu chtěla, že rukopis této knihy jako jeden z prvních přečetl známý pražský internista a kardiolog **Jan Petrášek**. Znáám tohoto mimořádně vzdělaného muže dlouho a vím, že dokáže stejně tak zasvěceně hovořit o medicíně, jako o výtvarném umění, francouzských voňavkách a pomalých a rychlých perlách. Myslela jsem, že už mě nic nemůže překvapit. Opak je ovšem pravdou. Profesor Petrášek mou knihu o trpaslicích ihned a nezištně recenzoval a na závěr písemné zprávy o mých stylistických a jiných prohřešcích připojil důrazné upozornění: „**Výraz ›Lojza‹ se v lékařském slangu používá pro lues.** Obrat ›můj první Lojza‹ (trpaslík jménem Lojza - pozn. H. H.) může vést k rozpakům čtenářů. U profesorky lékařské etiky se předpokládá naprostá bezúhonnost, o které zrovna ›Lojza‹ nesvědčí, a to i přesto, že byl v odborných kruzích svého času uznáván také ›Lojza nevinných‹. (Ale jak je to zase s tou nevinností?)“ Po přečtení této zdrcující poznámky jsem naznala, že je nezbytně nutné změnit původní název knihy a v celém textu vymýtit

jméno Lojza. Pak jsem ale změnila názor, protože při znalosti této věci by se musela přejmenovat také ta mužská část národa, kterou neznalí rodičové pojmenovali Alois. Pro jistotu, co bude tedy nejlepším řešením zapeklité situace kolem trapné nemoci, jsem provedla rychlý orientační výzkum. Žádný z lékařů střední generace, který se už honosí titulem univerzitního profesora lékařství, neasocioval Lojzu se syfilis. Dále jsem se od Antonína Doležala dozvěděla, že celá věc je jaksi pasé. Lojzu, Lojzicka i nevinného Lojzu měli v hojném množství především vojáci, kteří se vraceli z bojišť první světové války. A to už je pěkně dávno. Navíc se obrat „mám Lojzu“ používal v obecném, nikoliv výhradně lékařském slangu. Takže na poslední chvíli přejmenovávat svého Lojzu snad nemusím, ale považuji za vhodné uvést tuto podivuhodnou lapálii. Kdyby nebyl profesor Jan Petrášek tak vzdělaný a při četbě jakéhokoliv textu tak bedlivý, souvislost s trapnou nemocí bych neznala ani já, ani vy.

Ukázku textu nezištně poskytl nakladatelství Galén.

Roche 2005 - Rekordní prodej a provozní zisk

Group

- Roche Group zvýšila prodeje o 6 miliard švýcarských franků na rekordních 35 miliard.
- Provozní zisk stoupl o 2,5 procentních bodů na 25,4 %.
- Čistý zisk zůstal v podstatě na stejné úrovni jako loni, ačkoliv v roce 2004 byl čistý zisk vyšší o 2,3 miliardy získané za odloučení sekce volně prodáváných léků.
- Skupina získala hodnocení AA+ (Standard&Poor's) a Aa1 (Moody's).
- Roche znovu uveden v Dow Jones Sustainability Indexech.
- Rada navrhne 19. zvýšení dividend v řadě: 25 % na 2,50 švýcarských franků za akcii a vlastnické podily bez hlasovacího práva.

Pharmaceuticals

- Prodej ze zvýšil o 25 %, což je čtyřikrát více, než byl růst trhu.
- Prodeje léků proti rakovině stouply o 42 % na 11 miliard švýcarských franků a postavení Roche jako lídra v oblasti onkologie se posílilo.
- Významně se rozšířila výroba Tamiflu, aby byly zajištěny zásoby pro případ pandemie.
- Dobré výsledky 3. fáze klinických studií léků na revmatoidní artritidu a rakovinu prsu, plic a slinivky břišní.

Diagnostics

- Roche Diagnostics si drží pozici světového lídra s nárůstem prodejů o 4 %.
- Provozní zisk zůstává na úrovni loňského roku, marže se oproti roku 2004 mírně snížila.

- Celosvětově uvedena na trh nová generace zdravotnických prostředků pro diabetiky Accu-Chek.

Výhled na rok 2006

- Růst prodejů překonávající růst trhu, zvýšení pro Roche Group a Roche Pharmaceuticals v dvoumístných číslech.
- Hlavní výnosy z akcii budou růst souběžně s růstem prodejů.

V reakci na výsledky za rok 2005 řekl CEO Roche Franz Humer: „Rok 2005 byl pro Roche rokem vynikajícím. Farmaceutická divize zažila svůj vůbec nejlepší rok a diagnostická divize prokázala solidní výkon vedoucí k rekordním prodejům a provoznímu zisku na úrovni skupiny.“